

MINORITATEA MOLDO-ROMÂNĂ DIN UCRAINA: PROBLEME ACTUALE ȘI PERSPECTIVE DE SUPRAVIEȚUIRE

Aurelian LAVRIC

Catedra Relații Internaționale

In the Soviet period the Romanian minority in Ukraine was submitted to a Russification process, in order to achieve the so-called Soviet People, speaking of the Russian language. Now there is a process of Ukrainization in order to achieve a Ukrainian nation, including the ethnic minorities. After the collapse of the Soviet Union, Romania and Republic of Moldova (RM) have the duty to establish agreements and cooperation with Ukraine regarding the preservation of the ethnic identity of the Romanian minority. In this regard there are a few topical problems: to open schools with the Romanian language of teaching in the Romanian villages with no such schools; the Ministries of Education from Romania and RM have to provide teaching materials, if the Ukrainian authorities cannot do this for their citizens – tax payers; to provide books by classic writers, dictionaries, literature for children for the Romanian schools (Romania could support “Alexandru cel Bun” Publishing house from Cernăuți to publish the texts of the classic writers; changes of experience between Romanian teachers from Ukraine and from Romania and RM; the problem of the recognition of diplomas obtained by the Ukrainian citizens in Romania and RM (the graduates have to pay about 1000 \$ and must take certain exams among which is one of the most difficult, namely the Ukrainian language). It is important to create common governmental Ukrainian-Romanian-Moldovan commissions on the fields of education, culture and so on, to solve all problems of the Romanian minority; to create the opportunities to make subscriptions to the cultural Romanian and Moldovan newspapers, to organize the festivals of movies produced in Romania and RM, to show theatre performances (even to create a Romanian theatre in Cernăuți); a branch of the Romanian Cultural Institute in Cernăuți is a matter of urgency; to enhance the cooperation within the Upper Prut Euro region and Lower Danube Euro region, between the RM, Ukraine and Romania; to create an University with Romanian as the language of teaching in Cernăuți or in Herța; to open all the possibilities for the Romanian minority to travel in Romania, as it can travel in Moldova, without visas (in this regard, the authorities from Bucharest and from Kiev must achieve the same agreements as the Polish Government achieved with the Ukrainian Government); the example of the Swedish minority from Finland would be useful to follow: as it is known, the Swedish language has the status of state language in Finland. Perhaps, it would be useful to introduce the Romanian language as the official language in the Romanian villages from the Cernăuți and Odesa regions. The perspectives of the Romanian minority survival depend on the implementing these proposals.

Comunitatea etnică românească din Ucraina este a treia etnie ca număr, după comunitatea ucraineană și cea rusească. La ultimul recensământ, din 2001, numărul etnicilor români a fost de aproximativ 410 000 persoane. Neoficial, numărul conaționalilor noștri poate fi estimat la 500 000, luând în considerare faptul că s-a observat o scădere cu 27% (față de cum arăta pronosticul mediu) a românilor care se identifică drept moldoveni. Acest lucru se întâmplă din varii motive: asimilarea lingvistică – „dorința de a se naturaliza” (aceștia declarându-se de etnie ucraineană), instruirea copiilor în limba etniei dominante, tendința de a-și schimba statutul social, micșorarea sporului natural [1]. Principalele regiuni în care conviețuiesc românii în Ucraina sunt: Odesa: 123 751 moldoveni și 724 români; Cernăuți: 114 555 români și 67 225 moldoveni și regiunea Transcarpatică: 32 152 români [2]. Prin acest articol tragem un semnal de alarmă privind situația dificilă în care se află populația autohtonă moldo-românească de pe teritoriile istorice moldovenești/românești, aflate în prezent în cadrul granițelor statului ucrainean.

Pericolul cel mai mare căruia este supusă comunitatea românească din Ucraina este cel al asimilării – ucrainizarea, adică renunțarea la identitatea românească (moldovenească – în nordul și sudul Basarabiei, precum și în zonele de peste Nistru și de peste Bug) de către membrii comunității. Acest proces avansează cu pași rapizi, întrucât în prezent tot mai mulți părinți de etnie română își înscriu copiii în clase cu predarea în limba ucraineană. Motivul este dorința acestora ca copiii lor să poată studia la o facultate în regiunea în care conviețuiesc. Învățământul superior în Ucraina, inclusiv în instituțiile de învățământ din orașele Cernăuți, Odesa și Ujgorod, se desfășoară în limba ucraineană. La singura facultate unde studenții pot studia în limba română – Facultatea de Filologie, specialitatea Limba Română – jumătate din cursuri se țin în ucraineană, justificarea autorităților din domeniul învățământului fiind că acest fapt este în avantajul studenților, deoarece astfel absolvenții se vor putea angaja la dorință (sau la nevoie?) și în școli cu predarea în limba ucraineană, vor

avea deci mai multe opțiuni în ceea ce privește angajarea în câmpul muncii. Cei care vor să se înscrie la Facultatea de Filologie, specialitatea Limba Română, a Universității de Stat din Cernăuți trebuie să susțină examene la limba ucraineană și la istoria Ucrainei în limba ucraineană. Pe de altă parte, cetățenii ucraineni care obțin diplome de studii în România și în Republica Moldova cu mari greutăți le pot echivala/nostrifica: trebuie să achite taxe exorbitante și să susțină examene suplimentare în limba ucraineană, inclusiv la limba ucraineană.

Suntem conștienți de importanța și necesitatea dialogului interetnic în cadrul statului ucrainean, în care să fie implicată comunitatea conaționalilor noștri de acolo. Dar, înainte de toate, este necesară instituirea unui dialog româno-român: între românii din România și cei din Republica Moldova, pe de o parte, cu comunitatea românească din Ucraina, de cealaltă parte. România și Republica Moldova nu susțin minoritatea românească din statul vecin așa cum Ungaria susține minoritatea maghiară din Transcarpatia (151 500 persoane) [3]. În localitatea Beregovo activează un Institut pedagogic cu predarea în limba maghiară, care pregătește profesori pentru școlile cu predarea în limba maghiară din regiunea Transcarpatică, unde conviețuiește minoritatea maghiară, și care este susținut de statul maghiar. Așadar, este nevoie în primul rând de consolidarea dialogului româno-român pentru păstrarea etnicității românești în teritoriile istorice moldovenești și românești din Ucraina. Un dialog interetnic este posibil între culturi sau etnii consolidate în urma unui dialog intraetnic. Atunci când o etnie este pe cale să își piardă identitatea culturală – în primul rând limba maternă – trebuie făcut totul pentru asigurarea condițiilor în care minoritatea etnică să supraviețuiască din punct de vedere cultural. Dacă în zece ani numărul românilor care se identifică drept moldoveni a scăzut cu 27% în Ucraina (la recensământul din 2001, în comparație cu datele recensământului din 1989), înseamnă că minoritatea moldo-română din Ucraina se află într-o situație dificilă. Aceste 27% nu au emigrat în Republica Moldova, în România sau în alte țări. O explicație a acestei scăderi bruște ar fi faptul că persoanele care constituie aceste 27% și-au renegat identitatea etnică a părinților lor pentru a putea să se afirme în cadrul societății ucrainene. Dacă pentru a te afirma (a obține un status mai înalt) în Ucraina trebuie să renunți la identitatea etnică și culturală proprie (așa cum o fac părinții moldo-români din satul Coteleu (Koteleva), raionul Noua Suliță, care vorbesc cu copiii lor preșcolari în limba ucraineană, pentru ca să le fie mai ușor atunci când vor merge la școală (care e cu predarea în limba ucraineană)), atunci situația nu este una dintre cele mai bune pentru minoritatea moldo-română, care se găsește pe teritoriul său istoric pe care s-a format ca etnie, aflat în prezent în cadrul granițelor statului ucrainean.

În luna februarie 2011 am efectuat o sondare a opiniilor unor etnici români din regiunea Cernăuți. În chestionarul privind opiniile persoanelor ce fac parte din comunitatea moldo-română de pe teritoriul istoric moldovenesc – regiunea Cernăuți (actualmente în Ucraina) – figurau următoarele întrebări:

1. Considerați că minorității moldo-române din regiunea Cernăuți (de pe teritoriul istoric moldovenesc) îi sunt respectate drepturile privind păstrarea și folosirea limbii materne în societate, a tradițiilor și obiceiurilor? Dacă „NU”, ce trebuie schimbat pentru îmbunătățirea situației?
2. Susțineți ideea de a fi acordat statutul de limbă oficială/de stat limbii române în regiunea Cernăuți, unde locuiește pe teritoriul său istoric comunitatea moldo-română?
3. Ce trebuie să întreprindă Guvernul Republicii Moldova pentru ajutorarea comunității moldo-române de pe teritoriul istoric moldovenesc – regiunea Cernăuți?
4. Ați susține ideea creării unei formațiuni teritorial-administrative autonome, în care să intre localitățile populate de comunitatea moldo-română din raioanele Storojineț, Adâncata, Herța și Noua Suliță, cu centrul în orașul Herța, în care să fie creată o universitate cu predarea cursurilor în limba română?
5. Ați susține ideea efectuării unui schimb de teritorii între Republica Moldova și Ucraina, în urma căruia localitățile populate de ucraineni din Republica Moldova (în special cele de peste Nistru) să revină la Ucraina, iar localitățile populate de comunitatea moldo-română din regiunea Cernăuți să reintre în componența Republicii Moldova?

Au fost chestionate **25 persoane** din raioanele Storojineț, Adâncata, Herța și Noua Suliță.

La **prima** întrebare **15 persoane** au răspuns „Nu”. Un respondent a nuanțat: „Românii în general nu sunt respectați – nici limba, nici obiceiurile; dacă nu cunoști limba ucraineană, nu poți deschide nici o ușă”; „eu socot că statul ar trebui să pună limba română la nivelul limbii ucrainene”. Un alt respondent a răspuns că „obiceiurile și tradițiile sunt respectate, iar limba nu”. La întrebarea „Ce trebuie schimbat pentru îmbunătățirea situației?” am primit asemenea răspunsuri: „Democratizarea țării”; „Ar trebui să ne schimbăm noi în

primul rând”, „Trebuie să fie respectată legea privind limba de stat și limbile minorităților”; „Limba minorității trebuie folosită în organele de stat în zona unde minoritatea conviețuiește compact, ceea ce la noi nu se întâmplă”. Alte **7 persoane** au răspuns „Da”. Unele dintre ele au menționat că „minoritatea moldo-română nu face nimic pentru ca să i se respecte drepturile, nu luptă pentru ca aceste drepturi să fie aplicate în viața cotidiană”; „Constituția Ucrainei prevede drepturi pentru minoritățile naționale, dar noi nu ne-am învățat să ne respectăm pe noi înșine ca națiune, nu ne-am învățat să cerem drepturile noastre”. **Doi** respondenți au răspuns „Parțial”. Ca răspuns la întrebarea „Ce trebuie schimbat pentru îmbunătățirea situației?”, unul dintre ei a menționat: „Să se păstreze școlile cu predarea în limba română, activitățile extracurriculare să se desfășoare în limba maternă – română, întocmirea documentației să se facă în limba română, să avem în școală literatură metodică, scenarii pentru serbări și altele în limba română (acum acestea lipsesc)”.

La **a doua** întrebare, **19** persoane au răspuns „Da”, **5 persoane** au răspuns „Nu”, două nu au dat nicio explicație, iar o alta, care locuiește în Noua Suliță, unde procesul de ucrainizare este mai avansat, a explicat: „Puțini cunosc limba română literară. Va râde lumea de documentele întocmite de funcționari în limba română”. **Un respondent** a răspuns „Nu știu”.

La **a treia** întrebare am primit, printre altele, aceste răspunsuri: „Să ajute cu literatură artistică, de popularizare a științei în limba română, aparținând atât scriitorilor români, cât și celor universalii, cu manuale, cărți pentru copii”; „Ar trebui să se intereseze mai mult de ceea ce se întâmplă aici, să țină strânsă legătura cu noi”; „Să ne acorde mai multă atenție, să nu ne lase de izbeliște, să se intereseze de ce suferă minoritatea noastră”; „Să ne apere interesele, să putem contacta liber cu Moldova, să putem merge la rudele noastre în Moldova fără pașapoarte”; „Să ne susțină prin publicarea de documente istorice”; „Relațiile dintre România și Republica Moldova să fie asemănătoare celor dintre Germania și Austria (să fie recunoscută o limbă – română și o comunitate – română)”; „Să ne acorde sprijin în crearea și organizarea unor societăți culturale ale comunității moldo-române; să ne explice drepturile, să informeze masele, deoarece oamenii nu-și cunosc drepturile”; „Trebuie să fim în relații colegiale, să facem schimb de experiență”. Am mai primit răspunsuri ca: „Cu nimic”, „Mi-e indiferent”. **Un respondent** a răspuns „Nu știu”. Altul a specificat că nu poate răspunde la această întrebare, fiindcă nu îl interesează aceste probleme. **Un respondent** nu a dat răspuns.

La **a patra** întrebare, **21 respondenți** au răspuns „Da”, dintre care unul a adăugat: „Dacă se va face reorganizarea [teritorial-administrativă] a țării”, iar altul: „Da, deși în acest caz va trebui să învăț limba română literară, pe care nu o cunosc”. **Un respondent** a răspuns: „Universitate – da; formațiune teritorial-administrativă autonomă – nu știu”. **Unul** a răspuns „Nu”. **Un alt** respondent a răspuns: „E imposibil. Herța nu poate înlocui Cernăuțiul, care este sufletul nostru”. **Unul** a răspuns: „Nu consider că este real”.

La **a cincea** întrebare, **10 respondenți** au răspuns „Da” (un respondent a explicat: da, deoarece nu putem studia la universități [din Ucraina] în limba română), **5 respondenți** au răspuns „Nu”. **2** respondenți au răspuns „Da” condiționat: „Da, dacă e posibil”; **2 respondenți** au răspuns „Da, dar nu cred că e posibil”. **Unul** a răspuns că „Ucraina nu va ceda”. **Doi** s-au arătat sceptici cu privire la o asemenea posibilitate, fără să răspundă cu „da” sau „nu”: „Este oare posibil așa ceva?”; „Să se ajungă la referendum și atunci voi răspunde”. **Un respondent** a răspuns: „Nu știu. Nu am fost niciodată în Moldova”. **Un respondent** a răspuns: „Nu cred că este real”, adăugând totuși „50/50”. **Un respondent** a răspuns: „În momentul de astăzi, mai mult *nu* decât *da*”.

Din aceste răspunsuri putem deduce dorința conaționalilor noștri de a fi ajutați de românii din România și din Republica Moldova. Mai întâi, este necesar un dialog al autorităților din România și din Republica Moldova cu autoritățile din Ucraina privind îmbunătățirea situației conaționalilor noștri. Deși în acordul româno-ucrainean semnat în 1997 de președinții Emil Constantinescu și Leonid Kucima era prevăzută crearea unei universități multiculturale, în care să funcționeze facultăți cu predarea în limba română, această prevedere nu a fost implementată. În cadrul unei discuții la Kiev, pe data de 25 mai 2011, cu vicepreședintele Adunării parlamentare a Consiliului Europei, deputatul Radei Supreme a Ucrainei Ion Popescu, originar din satul Pătrăuții de Jos, raionul Storojineț, regiunea Cernăuți, la întrebarea „De ce nu este realizat proiectul înființării unei universități multiculturale la Cernăuți?” acesta a invocat lipsa de resurse financiare din partea statului ucrainean. „Dacă România și Republica Moldova s-ar implica cu sprijin financiar, o instituție de învățământ superior cu predarea în limba română ar putea fi creată în Ucraina”, mi-a spus Ion Popescu. De asemenea, la nivel interguvernamental trebuie soluționate problemele legate de echivalarea diplomelor: anularea taxelor (care actualmente sunt foarte mari), renunțarea la a impune absolvenții instituțiilor de învățământ superior din România și din Republica Moldova să susțină unele examene în diverse centre universitare din

Ucraina, pentru echivalarea diplomelor. Procesul de la Bologna, la care au aderat atât România și Republica Moldova, cât și Ucraina, prevede recunoașterea reciprocă a diplomelor obținute în statele parte la proces.

România și Moldova ar trebui să se implice în vederea asigurării dezvoltării economice și culturale a comunității românești. Euroregiunile Prutul de Sus și Dunărea de Jos au fost concepute ca un cadru de activitate în comun și de colaborare a comunităților din România, Republica Moldova și din Ucraina (regiunile Cernăuți și Odesa), care de-a lungul secolelor au conviețuit împreună, fără granițele actuale între ele. Cu regret, cooperarea transfrontalieră rămâne a fi una la un nivel redus, cauza fiind dificultățile în elaborarea proiectelor. Odată cu aderarea României la Uniunea Europeană a fost creat Programul Operațional Comun România–Ucraina–Republica Moldova 2007-2013. În perioada vizată, acesta primește finanțare europeană prin intermediul Instrumentului European de Vecinătate și Parteneriat. „Programul își propune crearea unei punți de legătură între cele trei state partenere, cu scopul susținerii comunităților din zonele de frontieră în găsirea unor soluții comune la problemele similare cu care acestea se confruntă” [4]. Prin intermediul acestui Program, autoritățile locale și alte organizații din zonele de frontieră sunt încurajate să colaboreze în vederea dezvoltării economiei locale, rezolvării anumitor probleme legate de mediul înconjurător și în scopul de a fi pregătite mai bine pentru situații de urgență. Programul își propune, de asemenea, să promoveze o mai bună interacțiune între comunitățile din zonele de graniță. Comisia Europeană oferă o finanțare de 126,72 mln Euro pentru Programul Operațional Comun România–Ucraina–Republica Moldova 2007-2013. Cele trei state partenere trebuie să participe prin cofinanțare, în valoare de 11,4 mln Euro. În total, bugetul Programului pentru perioada 2007-2013 este de 13,81 mln Euro. Totuși, foarte puțini au reușit să acceseze fonduri prin cele două birouri (de la Suceava și Iași) ale Programului – din 2010, de când a început finanțarea efectivă. Autoritățile ar trebui să acorde mai multă asistență potențialilor beneficiari prin informare și consultații cu privire la elaborarea de proiecte.

Ajutorul acordat de autoritățile României și ale Republicii Moldova ar trebui să vizeze în egală măsură domeniul culturii și educației. Lipsa de clase cu predarea în limba română în unele localități cu populație mixtă, insuficiența literaturii clasice în biblioteci, a literaturii didactice în școli (chiar dacă în Ucraina nu pot fi utilizate manuale care nu au aprobat Ministerului Învățământului din Ucraina) denotă lipsa unor relații firești între românii din România, Republica Moldova și cei din Ucraina.

Tratatul româno-ucrainean semnat în 1997 de președinții Emil Constantinescu și Leonid Kucima a stârnit multe nemulțumiri, iar unii intelectuali ai comunității românești din Ucraina l-au calificat drept un act de trădare față de românii din teritoriile lor istorice, aflate în prezent în cadrul granițelor statului ucrainean. Nu înțelegem: de ce partea română nu a negociat și nu a inclus în Tratat unele clauze care să ajute comunitatea românească? Este cunoscut faptul că Tratatul de la Trianon, semnat la data de 4 iunie 1920 în Palatul Marele Trianon de la Versailles între Puterile Aliate învingătoare în Primul Război Mondial (16 state aliate, inclusiv România) și Ungaria, în calitate de stat succesor al Imperiului Austro-Ungar, stat învins, prevedea, de exemplu, posibilitatea creării în Transilvania a autonomiei teritoriale pentru minoritatea maghiară. Considerăm că românii din regiunea Cernăuți ar putea să solicite statutul de limbă oficială pentru limba română în regiunea Cernăuți. În Finlanda, datorită insulelor Aland populate de suedezi și care aparțin actualmente Finlandei, limba suedeză este a doua limbă de stat pe întreg teritoriul finlandez. Dacă propunerea privind acordarea statutului de limbă de stat limbii române în regiunea Cernăuți ar putea părea exagerată pentru comunitatea ucraineană din regiune, poate fi examinată posibilitatea creării unei unități teritorial-administrative în care să intre raionul Herța și localitățile românești din raioanele Storjineț, Adâncata și Noua Suliță, în care limba română să aibă statut de limbă oficială. În Republica Moldova există două asemenea exemple: Unitatea teritorială autonomă găgăuzească și raionul Taraclia, în care intră localități populate de comunitatea bulgărească.

Intelectualitatea bucovineană și fruntașii săi din perioada dominației austriece au pledat activ pentru un statut de autonomie al Bucovinei în cadrul Imperiului [5]. În „Promemoriul la Petiția Țării Bucovina din anul 1848”, printre cele 9 puncte (în care figura și separarea Bucovinei de Galiția, argumentându-se din punct de vedere istoric dreptul Bucovinei de a deveni provincie autonomă) se mai menționa că „limba română trebuia să pătrundă în școlile naționale, în administrație și în dieta provincială” [6]. Documentul prevedea, de asemenea, că „trebuie asigurată libertatea de circulație între Bucovina și Principatele dunărene” [7]. Astăzi, revendicările din 1848 sunt de actualitate: limba română nu este folosită în administrația regiunii și în consiliul regional. Totuși, după deceniile de regim de ocupație sovietic, am constatat în sânul comunității moldo-române fie o stare de indiferență față de problemele etniei sale, fie o stare de frică. Pe de altă parte,

am observat o dezbinare a societăților culturale românești de la Cernăuți. În plus, mai există și divizarea în două grupuri etnice – moldoveni (populația din raionul Noua Suliță, regiunea Cernăuți și din sudul Basarabiei, regiunea Odesa) și români (populația din raioanele Herța, Storojineț și Adâncata, regiunea Cernăuți, și cea din regiunea Transcarpatică). Fapt ce nu contribuie la rezolvarea problemelor minorității, căci numai prin unirea eforturilor pot fi obținute rezultate notabile. Spre regret, faptul că populația românească din regiunile Cernăuți și Odesa este slab informată despre drepturile pe care le are (în primul rând, despre cele constituționale), că simte o anumită frică când e vorba de a revendica respectarea drepturilor și că este dezbinată în interiorul său face ca perspectivele supraviețuirii sale ca etnie (ca minoritate etnică) în Ucraina să fie mai puțin optimiste.

Lipsa în programa școlară a obiectului „Istoria românilor” conduce la situația în care conștiința națională românească (sau moldovenească – în raioanele în care conaționalii noștri se identifică drept moldoveni, mai ales în raioanele Noua Suliță, Reni, Sarata, Tatarbunar ș.a.) devine tot mai atrofiată. De aceea, observăm că în prezent părinții sunt predispuși să-și dea copiii în școli/clase cu predarea în limba ucraineană. Sunt tot mai dese cazurile când părinți din satele românești solicită înființarea de clase cu predarea în limba ucraineană în școli care, de la începutul ocupației sovietice și până în prezent, au fost cu predare în limba română; astfel, școlile sunt ucrainizate [8]. Ei explică această opțiune a lor prin dorința ca, după absolvirea școlii, copiii lor să le fie mai ușor să studieze în instituțiile de învățământ superior din Ucraina, în care procesul educativ se desfășoară în limba ucraineană. Dar și pentru „ca să nu mai râdă ucrainenii de români că nu cunosc limba ucraineană, sau că o vorbesc rău”, după cum mi-a spus directoarea școlii cu predarea în limba română din satul Ropcea, raionul Storojineț, regiunea Cernăuți, unde, la solicitarea unui grup de părinți de etnie română, de la 1 septembrie 2011 urmează să fie creată o clasă cu predarea în limba ucraineană. Deși Constituția Ucrainei prevede dreptul minoritarilor etnici de a studia în limba maternă, inclusiv la nivel universitar, din cauza necunoașterii acestui drept minoritarii români se supun procesului de ucrainizare, în loc să ceară, în calitate de plătitori de impozite în bugetul de stat al Ucrainei, să li se creeze o Universitate cu predarea în limba română.

Ce se impune? Ce trebuie de făcut pentru păstrarea, supraviețuirea și dezvoltarea comunității românești autohtone de pe teritoriul său istoric, aflate acum în statul Ucraina? În urma examinării situației conaționaliilor noștri din Ucraina, am identificat câteva măsuri urgente de luat, pe care le vom expune punctual:

1. Se impune crearea unei *instituții de învățământ superior în limba română* sau instituirea unor facultăți cu predarea în limba română la Universitatea din Cernăuți, altfel spus – transformarea respectivei universități din una monoculturală în una multiculturală, în conformitate cu prevederile Tratatului ucraineano-român din 1997. În acest context este relevant exemplul minorității ungurești din România, care are posibilitatea să studieze la facultăți și universități în limba maternă – maghiară (peste 90 de specialități în limba maghiară la Universitatea din Cluj), sau exemplul minorităților găgăuze și bulgăre din Republica Moldova, care au câte o universitate cu predarea în limba găgăuză la Comrat și, respectiv, în limba bulgară la Taraclia. Sunt modele ce trebuie promovate. În cadrul măsurilor de ameliorare a situației comunității românești din Ucraina pot fi avute în vedere măsuri similare vizând comunitatea ucraineană din România și din Republica Moldova.

2. Întru consolidarea relațiilor Ucraina – Republica Moldova, ar fi binevenită o simetrie în ceea ce privește deschiderea de acum înainte de școli cu predarea în limba maternă (sau transformarea celor existente, care sunt cu predarea într-o altă limbă decât cea maternă, în școli cu predarea în limba maternă a etniei locuitoare în localitate). În prezent, în majoritatea satelor din Republica Moldova populate de ucraineni limba de predare în școală este rusa, la fel cum în Ucraina există sate românești/moldovenești în care limba de predare în școală este rusa sau ucraineană.

3. Dacă va fi acceptată o asemenea abordare, va exista un interes din partea autorităților statului ucrainean și ale statului moldovean, eventual ale statului român, ca aceste școli, renăscute, să fie dotate cu manuale, iar bibliotecile – cu literatură artistică și de alt gen.

4. Schimburile de experiență între profesorii care predau în limba română în Ucraina și colegii lor din România și din Republica Moldova vor constitui un alt pas important în sprijinirea conaționaliilor noștri de dincolo de hotarele politice ale acestor două state.

5. Semnarea unor noi acorduri interstatale privind echivalarea/nostrificarea diplomelor de studii obținute în România și în Republica Moldova de către cetățenii Ucrainei, fără ca posesorii acestora să fie nevoiți să achite taxe (care acum sunt deosebit de mari) și să susțină alte examene în limba ucraineană, sau la limba ucraineană, ar fi o altă măsură ce trebuie luată.

6. Deschiderea în localitățile locuite de români a unor librării cu carte românească, așa cum, de exemplu, minoritatea maghiară din România dispune de asemenea librării.

7. Deschiderea unor posturi de radio și televiziune care să emită în limba minorității române în zonele unde locuiește minoritatea românească din Ucraina.

8. Deschiderea unui teatru în limba română la Cernăuți sau Herța; turnee cât mai dese ale teatrelor din România și din Republica Moldova în localitățile locuite de românii de pe teritoriul istoric moldovenesc/românesc, aflat actualmente în Ucraina.

9. Deschiderea unei filiale a Institutului Cultural Român la Cernăuți sau la Herța.

10. Realizarea unui acord privind micul trafic între România și Ucraina, în vederea obținerii dreptului de a trece granița ucraineano-română fără vize (eventual, fără pașapoarte, pe baza buletinelor de identitate) de către românii din Ucraina.

11. Retrocedarea clădirii Casei Românilor, construite cu această destinație încă în perioada interbelică, comunității românești. Actualmente, în clădirea respectivă se află Casa armatei/„ofițerilor” și alte instituții.

În concluzie, putem afirma că România și Republica Moldova trebuie să susțină moral și material minoritatea moldo-română de pe teritoriile sale istorice, aflate acum în componența Ucrainei.

Pentru supraviețuirea minorității moldo-române de pe teritoriile sale istorice, aflate în prezent în cadrul granițelor statului ucrainean, este nevoie de eforturi conjugate ale autorităților și societăților civile din România și din Republica Moldova, precum și de acțiuni din partea minorității moldo-române din Ucraina, care să dorească să-și păstreze identitatea etnică și care să ceară respectarea drepturilor stipulate atât în Constituție, cât și în alte legi.

Referințe:

1. Vezi Popescu I., Ungureanu C. Românii din Ucraina între trecut și viitor. - Oradea: Primus, 2010, p. 42, 61.
2. Ibidem, p.48.
3. Ibidem, p.39.
4. http://ro-ua-md.net/index.php?option=com_content&view=article&id=190&Itemid=226, 9.06.2011.
5. Ungureanu C. Bucovina în perioada stăpânirii austriece (1774-1918). Aspecte etnodemografice și confesionale. - Chișinău: Civitas, 2003, p.136, 142, 178, 234.
6. Ibidem, p.135.
7. Ibidem.
8. Lavric A. În Nordul Bucovinei procesul de ucrainizare a școlilor românești ia amploare, http://www.arena.md/?go=news&n=3220&t=În_Nordul_Bucovinei_procesul_de_ukrainizare_a_școlilor_românești_ia_ampleare

Prezentat la 27.06.2011